

ЛЕКСИЧНІ ПАРАМЕТРИ ТУРИСТСЬКОГО ЖАРГОНУ

**ІВАХНЕНКО Тамара Павлівна, кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри української філології для неспеціальних факультетів
Київського національного університету імені Тараса Шевченка (м. Київ)**

***Анотація.** У статті репрезентовано лексико-семантичні групи туристського сленгу; досліджено основні джерела його поповнення; з'ясовано словотворчі засоби сленгової лексики туризму; встановлено сленгові відповідники (синоніми).*

***Ключові слова:** субкультура, лексико-семантичне поле, професіоналізми, жаргонізми, арготизми, сленг, туристський сленг, сленгові відповідники (синоніми), словотворчі засоби сленгової лексики туризму*

Кожне суспільство має деяку сукупність культурних зразків, які сприймаються всіма членами суспільства. Така сукупність називається домінуючою культурою. Водночас окремі групи суспільства розвивають певні культурні комплекси, що не сприймаються всіма членами суспільства, тобто формують свою культуру, яка відрізняється від домінуючої й називається субкультурою.

Субкультура – це самостійне цілісне утворення в межах домінуючої культури (цінностей, норм, переконань, зразків поведінки тощо), модифікованих відповідно до вікових, професійних, класових, територіальних та інших особливостей певної соціальної групи, спільноти. Наприклад, етнічна чи професійна субкультура, субкультура організації тощо. Професійна культура тісно пов'язана зі змістом професійної діяльності, роллю, яку вона відіграє в суспільстві, організацією робочого місця представників даної професії. На неї справляє великий вплив професійна освіта та підготовка. Субкультури відрізняються від домінуючої культури певними специфічними особливостями, що відповідають умовам життєдіяльності спільноти, групи. У субкультурі зберігаються засади домінуючої культури, її шкала цінностей, але виникають додаткові елементи, наприклад, норми, які забезпечують регулювання зв'язків у відповідних соціальних інститутах – військова, лікарська, освітня, сімейна субкультури тощо [1].

Туристські групи об'єднують людей найрізноманітніших професій, захоплень, віку, соціального статусу, національності. Субкультура в них виявляється на рівні загального культурного коду, що з'єднує в один рух велику кількість груп і діє ніби поверх професійних і статусних бар'єрів, а також через використання специфічного туристського жаргону. На сьогодні у сучасній лінгвістиці бракує чіткого термінологічного окреслення туристського сленгу, визначення його місця серед інших соціальних діалектів національної мови. Усе зазначене вказує на актуальність обраної теми.

Проблема сленгу стала об'єктом наукових зацікавлень таких українських дослідників, як: Л. Масенко, Л. Ставицька, Н. Шовгун, В. Демченка, С. Мартос, Є. Степанова та ін.

Мета статті – довести, що субкультура туристів виявляється через використання специфічного туристського сленгу; виділити лексико-семантичні групи туристського сленгу; дослідити способи їх творення.

Розглядаючи мовні й стилістичні функції професіоналізмів, жаргонізмів та арготизмів, О. Д. Пономарів відносить їх до підсистеми мови, яка характеризується обмеженістю функціонування, автор зазначає, що «словниковий склад сучасної

української мови має загальнонародний фонд, яким однаково користуються всі носії незалежно від місця проживання, фаху, способу життя, суспільного становища, освітнього рівня, віку й статі. До цього належать слова, відомі всім, хто володіє літературною мовою. У лексиконі представників кожної групи населення є специфічна лексика, властива тільки їм, тобто мовлення окремих професійних і соціальних груп має специфічні риси в доборі й використанні слів. При цьому обсяг лексикону певної соціальної або професійної групи визначається ступенем відособлення її від решти носіїв мови» [2, с. 98].

Туристський жаргон дещо специфічний. Його можна класифікувати і як жаргон певної сфери діяльності, коли говоримо про специфічне мовлення групи на маршруті чи команди на змаганнях, і як професійний, коли говоримо про мовлення керівників туристичних гуртків чи методистів туристичних відділів, які займаються тренерською діяльністю.

Україномовні жаргонізми, які є предметом нашого дослідження, які виникли вже після здобуття нашою державою незалежності. У нашій роботі ми зібрали й дослідили жаргонізми (140 сленгових відповідників до 63 термінів та професіоналізмів), що побутують у мовленні такої субкультури, як туристи.

Досліджені нами жаргонізми, що побутують у лексиконі україномовної туристської спільноти, можна об'єднати в такі **лексико-семантичні групи**:

1. Назви дій, процесів:

- доточити мотузку – *доштукувати*;
- здьоргування мотузки – *здьорг, зісмикування, зйом, зрив*;
- зірватися – *відклеїтися, зависнути, рвонутися*;
- знятися із самостраховки – *виключитися*;
- стати на самостраховку – *включитися*.

2. Назви туристичних переправ:

- крутопохила переправа – *крутка, крутонаклонка, наклонка*;
- навісна переправа – *баба, навіска*;
- переправа вбхід – *брод*;
- підйом по вертикальних перилах – *банан, вертикала*;
- переправа по колоді – *бум*;
- переправа маятником – *тарзанка*;
- переправа по мотузці з перилами (паралельні мотузки) – *паралельки, цирк*;
- скельний підйом – *скальник, скеля*;
- спуск по вертикальних перилах – *дюльфер*.

3. Назви обладнання етапів:

- вихідна ділянка етапу – *старт*;
- ділянка перил – *поручні*;
- контрольна лінія – *КЛ-ка*;
- контрольний пункт – *КП-шка*;
- локальна петля – *локалка, ЛП-шка*;
- ноші – *рама*;
- подвійні суддівські перила – *ПСП-шки*;
- пункт проміжної страховки – *ППС-ка*;
- пункт страховки – *ПС-ка*;
- скелелазна стінка – *скеля, скальник, скалодром*;
- страховка – *страх*;
- точкова опора – *точка*;
- цільова ділянка етапу – *фініш*.

4. Назви туристського спорядження:

- альпеншток – *альпендрин*;
- бейсік – *блокер*;
- блокувальна мотузка – *блокуха, бухта, бухтовка*;
- блочок – *ролик, фікс*;
- вантаж – *баласт, груз, контейнер*;
- вус самостраховки – *ус*;
- гальмівний пристрій – *вісімка, гальмо, спусковуха, тормоз, шайба, юшка*;
- грі-грі – *Гриша*;
- двометровий вус самостраховки – *стропа, фал*;
- капля – *гіпс, зажим, сопля*;
- каска – *горшок, шльом, шолом*;
- мотузка допоміжна – *реп*;
- мотузка до 10 метрів – *коротиш, кусок, сопля, шмат, шматок, шмаття*;
- мотузка заплутана – *борода, дракон, макраме*;
- мотузка основна – *линва, основа*;
- пантін – *пан, стопа*;
- педаль – *петля*;
- прусик – *прус*;
- рукавиці – *верхонки, перчатки*;
- спарені карабіни – *двоєчка, спарка*;
- спорядження – *залізо, снаряга*;
- трек – *трак, каретка*.

5. Назви речей туристського побуту:

- каримат – *ізомат, піна, пінка*;
- КЛМН (кружка, ложка, миска, ніж) – *КЛМН-шка*;
- рюкзак – *бандура, куль, мішок, плецак, рюк, чувал*;
- сідушка – *бек, каріпопа, нажопник, пендель, пендюрка, піддупник, підпорок, підп'яточник, підсідничник, підштучник, пінопопа, поппер, поппінс, сідуха, фальшзад, радик, радикулітка, хоба, хопа*;
- спальник – *спиміх*;
- туалетний папір – *срулончик, факс*;
- 2 з'єднаних спальники – *двойка, змій Горинич, касета, спарка, штани*.

6. Назви туристичних вузлів (унаслідок значної кількості вузлів, які повинен знати й уміти в'язати туристи, останні їм придумують альтернативні асоціативні назви для кращого запам'ятовування й відтворення):

- академічний – *пісочний годинник*;
- брамшкотовий – *брамшкот*;
- грейпвайн – *2 хрестики, 4 контрольки, ха-ха*;
- зустрічний – *булочка, паравозик, плюшечка*;
- контрольний вузол – *контролька*;
- подвійнийпровідник – *заячі вушка*;
- серединнийпровідник – *метелик, памперс*.

Значну частину слів можна віднести до професійного жаргону (неофіційні розмовні заміники термінів (*вертикалка, самострах*)). Професіоналізми не становлять чіткої системи, тоді як терміни є систематизованими (кодифікованими) назвами понять. Професіоналізми виникають у тих галузях, де складна, або навпаки – не зовсім сформована термінологія, там, де особливої термінології не може бути.

Більш детально розглянемо походження (способи творення) туристських жаргонізмів. До них належать:

1. Скорочення слів, які існують у мові:

- брамшкотовий вузол – *брамшкот*;
- гальмівний пристрій – *гальмо*;
- здборгування мотузки – *здьорг*;
- крутопохила переправа – *крутка*;
- мотузка основна – *основа*;
- пантін – *пан*;
- прусик – *прус*;
- рюкзак – *рюк*;
- самостраховка – *самострах, сам*;
- страховка – *страх*;
- точкова опора – *точка*.

2. Суфіксація (за допомогою суфіксів **-к-, -ух-, -єчк-**, причому багато жаргонізмів утворені від аббревіатур і є наслідком прямого читання скорочень):

- блокувальна мотузка – *блокуха*;
- гальмівний пристрій – *спусковуха*;
- КЛМН (кружка, ложка, миска, ніж) – *КЛМН-шка* – [кемене́шка];
- КЛ (контрольна лінія) – *КЛ-ка* – [кае́лка];
- КП (контрольний пункт) – *КП-шка* – [капе́шка];
- контрольний вузол – *контролька*;
- ЛП (локальна петля) – *локалка, ЛП-шка* – [елпе́шка];
- переправа по мотузці з перилами (паралельні мотузки) – *паралельки*;
- ПСП (подвійні суддівські перила) – *ПСП-шки* – [пееспе́шки];
- ППС (пункт проміжної страховки) – *ППС-ка* – [пепее́ска];
- ПС (пункт страховки) – *ПС-ка* – [пее́ска];
- спарені карабіни – *спарка, двоєчка*;
- 2 з'єднаних спальники – *спарка*.

3. Префіксально-суфіксальний спосіб (префікси **на-, під-** + суфікс **-ник-**):

- сідушка – *нажопник, підсідничник, підп'яточник, піддупник, підштучник*.

4. Основоскладання:

- сідушка – *пінопопа, каріпопа, фальшзад*;
- спальник – *спиміх*.

5. Уживання слів у переносному значенні:

а) на основі метафори («певні слова та словосполучення розкривають сутність одних явищ та предметів через інші за схожістю») [3, с. 456]:

- академічний вузол – *пісочний годинник*;
- гальмівний пристрій – *вісімка, юшка*;
- грейпвайн (вузол) – *2 хрестики, 4 контрольки, ха-ха*;
- зустрічний – *булочка, паравозик, плюшечка*;
- зірватися – *відклеїтися*;
- знятися із самостраховки – *виключитися*;
- каска – *горшок*;
- мотузка до 10 метрів – *сопля*;
- мотузка заплутана – *борода, дракон*;
- пасивний потерпілий – *лялька*;
- переправа по мотузці з перилами – *цирк*;
- підйом по вертикальних перилах – *банан*;

- подвійний провідник (вузол) – *заячівушка*;
- рюкзак – *бандура*;
- серединний провідник (вузол) – *метелик, памперс*;
- сідушка – *фальшзад*;
- стати на самостраховку – *включитися*;
- 2 з'єднаних спальники – *касета, штани, змії Горинич*.

б) на основі метонімії («переноситься значення слів з певних явищ та предмети на інші за суміжністю» [3, с. 457]):

- вантаж – *контейнер*;
- спорядження – *залізо*.

6. Фонетична (звукова) асоціація (упоявляються подібні слівні елементи, коли обігрують звучання слова, вишукуючи найбільш виразний):

- грі-грі – *Гриша*;
- сідушка – *хоба, хопа (від вигуку «хоба!»)*.

7. Запозичення з інших мов (російської, англійської):

- вантаж – *груз (рос. вантаж)*;
- крутопохила переправа – *крутонаклонка (від рос. крутонаклонная переправа)*;
- переправа вбхід – *брод (рос. брід)*;
- потерпілий пасивний – *зонтик (рос. парасолька)*;
- рукавиці – *перчатки (рос. рукавички)*;
- сідушка – *бек (англ. back – спина)*;
- спорядження – *снаряга (від рос. снаряжение)*.

Потрібно відмітити, що є жаргонізми, які мають декілька лексичних значень, тобто говоримо про **полісемію (багатозначність) жаргонізмів**:

- *скеля* – скелелазна стінка й скельний підйом як вид туристичної переправи;
- *сопля* – капля й мотузка довжиною до 10 метрів;
- *спарка* – 2 з'єднаних між собою карабіни й 2 з'єднаних між собою спальники.

Більшість туристських термінів мають по декілька сленгових відповідників. Це пояснюється вживанням у різних регіонах України. Отже, можна відзначити **синонімію жаргонізмів**:

- здьоргування мотузки – 4 (*здьорг, зісмикування, зйом, зрив*);
- 2 з'єднаних спальники – 5 (*касета, «штани», спарка, змії горинич, двойка*);
- гальмівний пристрій – 6 (*вісімка, гальмо, спусковуха, тормоз, шайба, юшка*);
- мотузка до 10 метрів – 6 (*коротиш, кусок, сопля, шмат, шматок, шмаття*);
- рюкзак – 6 (*бандура, мішок, чувал, плецак, куль, рюк*);
- сідушка – 19 (*бек, нажопник, сідуха, підсідничник, пінопопа, підпорок, подп'яточник, піддупник, підштучник, хоба, хопа, пендель, поппінс, поппер, каріпопа, фальшзад, пендюрка, радик, радикулітка*).

Отже, туристський жаргон можна класифікувати і як жаргон певної сфери діяльності, і як професійний. Лексика туристського жаргону загалом ґрунтується на загальнонародній мові й відрізняється від неї експресивністю, усиченням чи спотворенням слів, своєрідним словотворенням. Серед зібраних і досліджених жаргонізмів виділено такі лексико-семантичні групи: назви дій, процесів; назви туристичних переправ; назви обладнання етапів; назви туристського спорядження;

назви речей туристського побуту; назви туристичних вузлів. До найбільш розповсюджених способів творення туристських жаргонізмів належать: скорочення слів, які існують у мові; суфіксація; префіксально-суфіксальний спосіб; осново складання; уживання слів у переносному значенні (на основі метафори й метонімії); фонетична асоціація; запозичення з інших мов (російської, англійської).

Список літератури

1. Форми культури. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://buklib.net/books/24457/>.
2. Пономарів О. Д. Стилїстика сучасної української мови. – К. : «Либідь», 1993. – 248 с.
3. Літературознавчий словник-довідник / Р.Т. Гром'як, Ю.І. Ковалів та ін. – К.: ВЦ «Академія», 1997. – 752 с.

References

1. Formy kultury. – [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu:<http://buklib.net/books/24457/>
2. Ponomariv O. D. Stylistyka suchasnoyi ukrayins'koyi movy. – K. : «Lybid'», 1993.– 248 s.
3. Literaturoznavchyy slovnyk-dovidnyk/ R.T. Hrom'yak, Yu.I. Kovaliv ta in. – K.: VTs «Akademiya», 1997. – 752s.

Аннотація. В статтє представлєны лексико-семантичєскє групы туристского слєнга; исследованы основныє источники єго пополнєния; выяслєны словообразоватєльныє средства слєнговой лєксии туризма; устанєвлєны слєнговые соотвєстєвия (синонимы).

Ключєвыє слова: субкультура, лексико-семантичєскє полє, профєссионализмы, жаргонизмы, арготизмы, слєнг, туристский слєнг, слєнг соотвєстєвия (синонимы), словообразоватєльныє средства слєнговой лєксии, туризм

Abstract. The article represents lexical-semantic groups of tourism slang. The author investigates the main sources of vocabulary updating, finds out the word-formation methods of tourism slang vocabulary and slang synonyms.

Tourist groups unite people of the most diverse professions, preferences, ages, social statuses and nationalities. The subculture in these groups is evident at the level of general cultural code that connects plenty of groups with one sweep and acts as though there are no professional and status barriers as well as through the usage of specific tourism jargon. Nowadays there is no clear terminological definition of tourism slang and its place among other social dialects of the national language in modern linguistics. That is why everything mentioned above highlights the actuality of the selected topic.

Tourism jargon is somewhat specific. It can be classified as the jargon of the definite sphere of activity, when we talk about the specific discourse of the group on route or of the team during the competitions, as well as professional jargon, when we talk about the discourse of the leaders of tourist groups or coordinators of tourist departments that carry on trainer's activities

Ukrainian-language jargons that are the subject of our research appeared when our state gained its independence. In the article, we collected and investigated jargons (140 slang synonyms to 63 terms and industry words) that exist in the discourse of a tourism subculture.

Thus, tourism jargon can be classified as the jargon of the definite sphere of activity as well as professional one. On the whole, tourism slang vocabulary is based on the national

language and differs from it by expressivity, clipping or distortion of words and peculiar word-formation. Among the collected and investigated jargons we distinguished the following lexical-semantic groups such as the names of actions, processes; names of tourist ferriages; names of stages equipment; names of tourist equipment and names of things of tourist way of life.

The most widespread word-formation methods of tourism slang words are clipping of the words that exist in a language; suffixation; terminational and prefix method; word composition; application of words in their figurative meaning (on the basis of metaphor and metonymy); phonetic association; borrowing from other languages (Russian, English).

Keywords: subculture, lexical-semantic field, industry words, jargons, slang expressions, slang, tourism slang words, slang synonyms, word formation methods of tourism slang vocabulary

УДК 811.112.2'373

НІМЕЦЬКОМОВНІ ВТОРИННІ КОЛЬОРОНАЗВИ, МОТИВОВАНІ РОСЛИННИМИ ОБ'ЄКТАМИ

КАПНІНА Галина Іванівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри германської та слов'янської філології ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», (м. Слов'янськ)

Анотація. Ця наукова розвідка реалізована у рамках компаративних досліджень з семантики кольору в німецькій мові. Проведено ґрунтовний аналіз німецькомовних вторинних кольороназв, мотивованих рослинними об'єктами, а саме, вторинних кольоропозначень, утворених за асоціацією чи в результаті порівняння з овочами, фруктами, ягодами, рослинами та їх частинами. Визначено форми утворення німецьких вторинних кольороназв, мотивованих рослинними об'єктами.

Ключові слова: кольоронім, вторинна кольороназва, мотивовані кольоропозначення, німецька мова

Феномен кольору завжди привертав увагу людини. На початковому етапі розвитку суспільства розрізнялись лише «світлі» та «темні» кольори. Потім їх кількість збільшувалась, при чому відбувалось це нерівномірно. У наш час різні народи презентують власні кольорові палітри, обумовлені особливостями їх історичного та, передусім, культурного розвитку. У назвах кольорів об'єктивуються уявлення того чи іншого етносу про певний відрізок кольорового спектру та його властивості [7, с. 35], тому існують розбіжності у сприйнятті окремих кольорів народами світу.

Вважати, що кількість лексем, які позначають колір, дорівнює кількості існуючих кольорів – неправильно. В кожній мові кольори існують не тільки у «чистому» вигляді. Як реакція на необхідність конкретизації певного відтінку, скажімо, в німецькій мові з'явилися лексеми, що складаються з 2 основ: *braunrot*, *blaugrau*, а пізніше – навіть з трьох: *hellrotorange*.

Варіативність найменувань відтінків кольору прямо залежить від рівня цивілізованості мовних реципієнтів, оскільки, крім лексико-морфологічних засобів, назви кольору перш за все утворювались від найменувань відповідних предметів, артефактів [3, с. 23]. Такі прикметники називаються кольоронімами вторинної номінації (*brilliantblau*, *schwefelgelb*). В них, на відміну від кольороназв первинної